

SERVET-İ FÜNUN DÖNEMİ EDEBİYATI HAKKINDA ÇALIŞILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER HAKKINDA BİR META ANALİZ ÇALIŞMASI

A Meta-Analysis Study On Post-Graduate Theses Written On Literature Of Servet-I Fünun

Reference: Çopur, Y. (2020). "Servet-İ Fünun Dönemi Edebiyatı Hakkında Çalışılan Lisansüstü Tezler Hakkında Bir Meta Analiz Çalışması", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(35): 1531-1539

Dr.Yusuf ÇOPUR

İstanbul/Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2196-5867>

ÖZET

Servet-i Fünun, Nikolaidis'in İstanbul'da çıkardığı fennî içerikli Servet gazetesinin eki olarak 27 Mart 1891 yılından başlayarak Ahmed İhsan Tokgöz'ün yayımlamadığı bir dergidir. İlerleyen dönemlerde sırasıyla Edebiyat-ı Cedîde, Fecr-i Âtî ve Millî Edebiyat ve Yedi Meşaleciler'in yayın organı olarak basılmaya devam eden dergi, 25 Mayıs 1944'e kadar yayımlanır. Dergi, yeni öykü, şiir ve romanlarla birlikte, tercüme ve edebî tenkit faaliyetleriyle kısa zamanda dikkatleri üzerine çeker. Modern Türk Edebiyatı'nın önemli ve değerli bir aşamasını oluşturan Servet-i Fünun Dönemi; başta hikâye ve roman olmak üzere çeşitli edebî türlerin gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. 1896-1901 dönemlerinde Servet-i Fünun dergisi etrafında bir araya gelen yazar ve şairlerden oluşan Servet-i Fünun topluluğu, karakteristik olarak eserlerinde, yaşadıkları dönemin siyasi koşullarının da etkisiyle, karamsarlık, kaçış, doğaya yöneliş gibi eğilimlere girerler. Bu yönüyle edebiyatımıza yeni bir bakış açısı getiren Servet-i Fünun Topluluğu, yönünü Batıya çeviren Türk edebiyatının önemli duraklarından birini teşkil eder. Bu dönem edipleri özellikle Fransız edebiyatının etkisinde eser verir. Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif, Hüseyin Suat Yalçın, dönemin önemli isimlerindedir. Servet-i Fünun veya Edebiyat-ı Cedide devri, edebiyatımızda 1860'ta başlayan ve devam eden Doğu-Batı çekişmesinin, mücadelesinin Batı edebiyatını savunanların lehine belirleyen bir edebiyat dönemidir. Bu dönemde Türk edebiyatı, anlayış, içerik ve teknik bakımdan tamamıyla Batılı bir nitelik kazanır.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Servet-i Fünun Edebiyatı, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Tevfik Fikret

ABSTRACT

Servet-i Fünun is a magazine that Ahmed İhsan Tokgöz has published since March 27, 1891, in addition to the scientific-content Servet newspaper published by Nikolaidis in Istanbul. The magazine attracts attention in a short time with its translation and literary criticism activities, along with new stories, poems and novels. Servet-i Fünun Period, which constitutes an important and valuable stage of Modern Turkish Literature; It has an important impact on the development of various literary genres, primarily stories and novels. The Servet-i Fünun during the periods of 1896-1901, characteristically enter into tendencies such as pessimism, escape and orientation towards nature in their works, with the effect of the political conditions of the period they live in. Servet-i Fünun Group, which brings a new perspective to our literature with this aspect, constitutes one of the important stops of Turkish literature that turns its direction to the West. The works of this period especially work under the influence of French literature. Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif, Hüseyin Suat Yalçın are among the important names of the period. The Servet-i Fünun or Edebiyat-ı Cedide era is a literary period that started and continued in 1860 in our literature, determining the struggle and struggle of the East-West in favor of those who defend Western literature. During this period, Turkish literature acquires a completely Western character in terms of understanding, content and technique.

Key words: Literature, Literature of Servet-i Fünun, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Tevfik Fikret

1. GİRİŞ

Servet-i Fünun dönemi, 1896- 1901 yılları arasındaki beş senelik dönem olarak bilinir. Bu zaman diliminde 2. Abdülhamid Osmanlı Devletinin başındadır. Kimileri özellikle edebiyat ve basın yayın dünyası için bu dönemi bir "istibdat" dönemi olarak değerlendirir. Siyasi olarak zor zamanlardan geçen Osmanlı, muhalif veya aykırı denilebilecek seslerin siyasi "huzur"u bozacağı endişesiyle dönemin entelektüelleri üzerinde bir baskı kurmuştur. Bu baskı, toplumda bir suskunluğa dönüşse de edebiyat çevrelerinde yeni bir dönemin habercisi olmuştur: Servet-i Fünun.

Bu dönemi, 40 yıllık bir Batılılaşma sürecinin çoğunlukla birbiriyle örtüşmeyen hatta çelişen uyumsuz düşünceleri ile beslenen Servet-i Fünun, olarak isimlendiren Ramazan Korkmaz, dönem edebiyatçılarının köklü, sistematik bir düşünsel altyapısı olmak yerine; parçalanma sürecindeki imparatorluk aydınının Batılı düşünceye yönelik ikinci elden bilgi kıvrımlarına sahip olduğunu ifade

eder. Dönemin siyasi idaresince uygulanan, çoğu zaman sonu sürgüne dayanan sansürcü anlayışın dönem yazarları üzerinde olumsuz etkilerinin olduğuna değinen Korkmaz, Servet-i Fünun döneminin edebi ve sanatsal faaliyetlerini bu baskı atmosferinin besleyip büyüttüğü kötümser mizaçlarca yönetilen bir edebi toplama hareketi olarak değerlendirir (Korkmaz, 2013).

Çağdaş Türk edebiyatının ilk yetkin örneklerini veren Servet-i Fünun edebiyatı, Edebiyat-ı Cedide olarak da bilinir. Dergi etrafında oluşan yazarların etkili olduğu Servet-i Fünun dönemi, ismini 1891'de fennî bir mecmua halinde yayınlanmaya başlayan Servet-i Fünun dergisinden alır. Özellikle dönemin etkili ve önemli isimlerinden olan Tevfik Fikret'in çabasıyla 1896-1901 yılları, Servet-i Fünun dergisinin edebiyata dair yazılanlarla, edebi metinlerle, tartışmalarla ön plana çıktığı ve ilerleyen zamanlarda kendine has bir edebi anlayışın temsilcisi olduğu dönemdir. Yazar kadrosu çok geniş olmakla birlikte, zamanla bir edebiyat topluluğuna dönüşen bu dönemin öne çıkan isimleri arasında; Tevfik Fikret, Halit Ziya Uşaklıgil, Celal Sâhir, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit, Hüseyin Suat, H.Nâzım, Ahmet Şuayb, Ahmet Rasim, Ali Ekrem, Canap Şehabettin, Süleyman Nesip, Faik Âli, Besim Ömer ve İsmail Safa gibi yazarlar yer alır. Bu isimler, edebi metinleri ve çalışmalarlarıyla dönemin en üretken yazarlarından olmuşlardır (Akdik, 2018).

Servet-i Fünun döneminin edebiyat ve sanat anlamında genel özelliklerine bakıldığında dönem yazarlarının Batılılaşmayı her yönden gerekli gördükleri ve Batı'nın edebiyatından, sanatından, fenninden, faydalanılmasını da elzem buldukları görülecektir. Dönem yazarları kendilerine Fransız edebiyatını örnek almış, Divan edebiyatından uzak durmuşlardır. Şiirde konu sınırlamasını kabul etmeyip, her şeyin şiire konu olabilecek bir özellik taşıdığına inanmışlardır. Buna rağmen dönemin siyasi şartları nedeniyle toplumsal konulardan daha çok eserlerinde gündelik hayata, doğaya, ve aşka yer vermişlerdir. Bu dönemde özellikle başta şiir olmak üzere, roman, eleştiri, mensur şiir ve makaleye çok önem verilmiş bu türde fazlaca Batılı örneklerinin etkisinde eserler ortaya çıkmıştır. Dönemin edebiyat dili ağırdır, süslüdür, sanat sanat içindir fikri benimsenmiştir. Sosyal bağları kopuk olan dönem yazarlarının eserlerinde anlatılanlar, çoğunlukla İstanbul'dadır. Nazımın nesre yaklaştığı bu dönemde beyit bütünlüğü yerine konu bütünlüğü öne çıkmıştır. Karamsarlık, aşırı duyarlılık, ağır ve ağıdalı dil kullanma, dönem yazarlarının ortak özelliklerindedir. Dergiciliğin ön planda olduğu Servet-i Fünun döneminde Mektep, Malumat, Hazine i Fünun, Resimli Gazete, Mütala, Hazine i Funun, gibi dergiler çıkmıştır.

Edebiyatımızda Batı tarzı ilk roman örneklerinin verildiği Servet-i Fünun döneminde dönemin roman ve hikâyecileri Natüralizm ve Realizmin etkisinde eserlerini yazmışlardır. Sosyal konuların pek yer verilmediği dönem roman ve hikâyelerinde bireysel konulara ağırlık verilmiştir. Karakterlerin daha çok okumuş aydın kesimden olduğunu gördüğümüz öykü ve romanlarda yazarların gözlemleri etkilidir. Karakterlerin daha çok ruhsal yönden ele alındığı dönem eserlerinde mekan ise İstanbul'dur. Romanlar kadar olmasa da dönemin hikâyelerinin dili de ağır ve süslüdür.

Servet-i Fünun yazarları ilk tercümelerden sonra Batı edebiyatını anlamış ve tanımış, yabancı dile olan hakimiyetlerinin de etkisiyle Batı edebiyatına derin ve eniş bir şekilde nüfuz etmişlerdir. Dönem yazarlarının Batı'dan çeviri yapmaları da onların Batı edebiyatına hakimiyetlerini artıran bir diğer etkidir. Halit Ziya başta olmak üzere Hüseyin Cahit, Mehmet Rauf, Cenap Şahabettin, Mehmet Rauf gibi isimler tercüme alanında ve tercümenin yapılış tarzına dair inceleme ve araştırmalarda bulunmuşlardır (Şener, 2016).

Servet-i Fünun yazarları, en büyük ve köklü denilebilecek değişimi, belki de dönüşümü, şiirde yapmışlardır. Romandaki aşırı duygusallık ve karamsarlık olarak karşımıza çıkan ruh hali şiirde yerini derin ve sonsuz bir yalnızlık hissine bırakır. Tevfik Fikret'in Süha ve Pervin şiirindeki Süha'da kendini bulan bu yalnızlık hissi, romanda da dönemin sembol ismi Halit Ziya'nın Mai ve Siyah eserindeki Ahmet Cemil'dir, dönem şiirinin en temel özelliklerinden biri olmuştur. Bu ruhsal yalnızlık aynı zamanda toplumsal bir kabusun bireysel bir sığınağı niteliğindedir.

2. AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, Servet-i Fünun edebiyatı, yazarları ve dönemi üzerine 1980-2020 döneminde hazırlanan lisansüstü tezleri (Yüksek Lisans ve Doktora) ; türüne, konularına, içeriklerine, ve yapıldığı yıllar temel alınarak tasniflendirip değerlendirmektir.

3. YÖNTEM

Meta-analiz yönteminin kullanıldığı bu çalışmada; Servet-i Fünun dönemi yazar ve şairleri ve dönemin edebiyatı ile ilgili çalışılan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, meta-analiz yöntemi kullanılmıştır. Belirli konularda çalışılan araştırmaları çeşitli kriterler altında toplayıp çalışmanın neticesini, sentezlemeyi amaçlayan bu yöntem, çalışmalarda neden-sonuç ilişkilerini açıklamaktan ziyade onları tanımlayıcı bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle bu yöntem aynı zamanda tarama çalışmalarında da kullanılan bir yöntemdir (Abramson, 1994'ten aktaran Okursoy-Günhan, 2009:46).

Bu çalışmada, internet ortamında ve yazılı kaynaklarda gerçekleştirilen tarama neticesinde Servet-i Fünun dönemi ve yazarları üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin listesi bir araya getirilmiştir. Taramalarda çoğunlukla YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı kullanılmıştır (Son tez taraması 2020'nin Ağustos ayında yapılmıştır.) Buna ek olarak önceki dönemlerde, yıllarda çalışılan tezler için kimi üniversitelerin internet sayfalarından ve bibliyografya çalışmalarından da faydalanılmıştır.

Gerçekleştirilen tez tarama neticesinde tez adında “Servet-i Fünun” ifadesi başta olmak üzere, dönemin önemli temsilcilerinin isim ve eserlerine yer veren 119, lisansüstü tez tespit edilmiştir. Bilgisayar ortamında kodlanıp listelenen bu tezlerin, konularına göre sınıflandırılmasında, (varsa) birden fazla konuyu barındıran ilgili tezler, her konu başlığı altında ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

3.1. Kapsam ve Sınırlılık

Bu çalışma, “Servet-i Fünun” ifadesi başta olmak üzere, dönemin önemli temsilcilerinin isim ve eserlerine yer veren,1980-2020 senleri sürecinde çalışılmış 119 lisansüstü tez (103 yüksek lisans, 16 doktora/sanatta yeterlilik) ile sınırlandırılmıştır.

4. BULGULAR

Tablo 1. Servet-i Fünun Yazarları Hakkında Çalışılan Lisansüstü Tezlerin Tür Dağılımı

Tezlerin Tür Dağılımı	f	%
Yüksek Lisans	103	86,55%
Doktora	16	13,45%
TOPLAM	119	100%

Tablo 1 incelendiğinde Servet-i Fünun yazarları hakkında 119 lisansüstü çalışmanın büyük çoğunluğunun Yüksek Lisans tezi olduğu görülmektedir. Doktora çalışmalarının 16 ile sınırlı kalması edebiyatımızın önemli bir durağı olan bu dönemin biraz daha derinlemesine irdelenmesi ve lisansüstü eğitimde öğrencilerin ve akademisyenlerin doktora alanında bu dönemi incelemesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2. Servet-i Fünun Dönemi Hakkında Çalışılan Lisansüstü Tezlerin Yıllık Dağılımı

Tezlerin Yıllık Dağılımı	f	%
1980-1990	8	6,72%
1991-2000	26	21,85%
2001-2010	29	24,37%
2011-2020	56	47,06%
TOPLAM	119	100%

Tablo 2'den de görüleceği üzere Servet-i Fünun dönemi hakkında yapılan lisansüstü çalışmalar her geçen dönem artarak devam etmektedir. 1980'den 2011 yılına kadar 63 lisansüstü tez çalışılmışken son 10 yılda 56 lisansüstü tezin yapılmış olması Servet-i Fünun döneminin yazar ve eserlerine akademinin ilgisinin arttığı gözlemlenmektedir. Burada dikkat çeken isim Halit Ziya Uşaklıgil'dir. Yazar hakkında çalışılan 30 lisansüstü tezin 19'u son 10 yıl içinde çalışılmıştır. Yazarın popüler

kanallarda eserlerinin filme/diziye aktarılması, yazarın günümüzde de konuşulan/tartışılan bir isim olmasına neden olmuştur. Dönemin diğer yazarlarıyla karşılaştırıldığında hiçbir yazar hakkında son 10 yılda Halit Ziya kadar lisansüstü tez çalışılmadığı görülmektedir.

Tablo 3. Servet-i Fünun Dönemi Hakkında Çalışılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Dağılımı

Tezlerin İçerik Dağılımı	f	%
Yazar /Eser İncelemesi	70	58,82%
Dönem/Dergi İncelemesi	49	41,18%
TOPLAM	119	100%

Servet-i Fünun dönemi yazar ve eserleri hakkında çalışılan lisansüstü tezlerin çoğunluğu yazar/eser incelemesidir. Dönemi genel hatlarıyla veya karşılaştırmalı edebiyat zemininde inceleyen tezler de dikkate değer niteliktedir. Dergi özelinde çalışılan lisansüstü tezlerin sayısı 19'dur. Geriye kalan 30 lisansüstü çalışma dönem incelemesidir. Dergi özelinde yapılan lisansüstü tezler "inceleme ve seçilmiş metinler" başlığı altında toplanmıştır. Servet-i Fünun dergisinde tercüme hikâyeler, küçük hikâye-mensur şiir manzum hikâyeler dergi özelinde çalışılan lisansüstü tezlerin diğer konularıdır.

Tablo 4. Servet-i Fünun Dönemi Hakkında Çalışılan Lisansüstü Tezlerin Konu Dağılımı

Tezlerin Konu Dağılımı	f	%
Roman	40	33,61%
Şiir	27	22,69%
Makale/Mektup	23	19,33%
Diğerleri	18	15,13%
Hikâye	10	8,40%
Tiyatro	1	0,84%
TOPLAM	119	100%

Servet-i Fünun döneminde roman, öne çıkan bir tür olmuştur. İlk örnekleri Tanzimat'la birlikte verilmeye başlanılan romanın bu dönemde teknik olarak Batılı, Avrupaî örnekleri dikkat çeker. Edebiyatımızda, 'romancılığın babası' tabiriyle kabul gören Halid Ziya Uşaklıgil'in dönemin roman türündeki başarılı eserlerinde azımsanmayacak bir payı vardır. Halit Ziya, Servet-i Fünun nesrinin üzerinde geliştiği esasları belirleyen ve bunların nasıl uygulanacağını eserleriyle gösteren bir yazardır. Halid Ziya'yı başta Mehmed Rauf olmak üzere Hüseyin Cahit, Ahmet Hikmet, Saffet Nezih gibi isimlerin eserleri destekler (Baş, 2010).

İncelenen lisansüstü tezlerin ağırlıklı olarak roman türünde olduğu görülmektedir. Şiirdeki değişimin daha radikal olduğu bir dönemde romanlar hakkında daha fazla çalışılmış olması dikkat çekicidir. Bunda, Servet-i Fünun romanlarının dönem neslinin özelliklerini taşıması, yazarların kahramanları vasıtasıyla kendilerini anlatması, Batı'dan etkilenme sorunsalının trajik bir çatışma konusu haline gelmesinin de etkisi vardır. Tanpınar, dönem romanını "Edebiyat-ı Cedîde romanı hamlesi, durdurulmuş bir cemiyetin roman hamlesidir." sözüyle değerlendirir (Tanpınar, 2002).

Dönem yazarları arasında en çok hakkında lisansüstü tez (30) çalışılan yazar Halit Ziya Uşaklıgil'dir. Onun romancı olması ve eserlerinin dönemini her yönüyle yansıtması hatta yazıldığı dönemin karakterine bürünmesi, akademisyenlerin dikkatini çekmiştir. Haliyle Servet-i Fünun dönemi edebiyatında hakkında en çok lisansüstü tez çalışılan tür roman olmuştur. Halit Ziya'dan sonra yine en çok araştırılan, hakkında akademik çalışmalar yapılan isim (19) Mehmet Rauf'tur. Tüm bunlar roman türünde daha çok akademik çalışma yapılmasının nedenlerini göstermektedir. Şiirde Tevfik Fikret haricinde hakkında çalışılan pek fazla şair yoktur. Şiir incelemeleri Tevfik Fikret'te yoğunlaşırken (19) ki toplamda şiir çalışmalarının sayısı 27'dir, roman incelemeleri Halit Ziya ve Mehmet Rauf üzerinde yoğunlaşmıştır.

Tür olarak romandan sonra şiir, hakkında en çok lisansüstü tez çalışılan edebi türdür. Ana temalarını bunalım, yalnızlık, huzursuzluk, inanç boşluğu, şikayet, oluşturan dönem şiiri hakkında 27 lisansüstü tez çalışılmıştır. Bu tezlerin çoğunluğu (19) Tevfik Fikret ve şiiri hakkındadır. İnanç krizi ve buhran, şiirlerdeki resim, edebi sanatlar incelenen başlıca konular olmuştur.

Özelde Servet-i Fünun dönemi genelde ise Batı edebiyatının Türk edebiyatı üzerindeki tesirleri hakkında çok fazla lisansüstü tez çalışılmış, makaleler yazılmış, bildiriler sunulmuştur. Fakat bu akademik tezler, makaleler, bildiriler şiir ve roman türlerinde yoğunlaşmış; dönem veya edebi tür üzerine yapılan lisansüstü çalışmalarda öyküye, romanın yanında kısaca değinilmekle yetinilmiştir (Aybay, 2016).

Hikâye bir edebi tür olarak Servet-i Fünun döneminde tam bir anlam bulamamıştır. Mehmet Rauf bu anlam arayışını ifade ederken hikâyenin bizde ne olduğunun pek bilinmediğini belirtir. Yazara göre Servet-i Fünun döneminin ortamında yayınlanan öykülere tür olarak bir anlam verebilmek, o dönem hikâyesinin ulaştığı olgunluk ve hikâye tarzları hakkında bilgi sahibi olmakla mümkündür (Rauf, h.1313). Hikâye, hakkında lisansüstü tez çalışılan türler içinde roman, şiir ve makale/mektuplardan sonra gelmektedir.

İncelenen lisansüstü tezlerdeki “Diğerleri” kısmı, hakkında çalışılan konunun bir edebi tür olmadığı çalışmalardır. Bunlar, bir edebi tür özelinde değil yazarın hayat, eserleri, edebiyat anlayışı vb. konular içeren çalışmalardır. Edebi türler bu tezlerde başlı başına yer almamış yazarın edebiyat hayatındaki yerleri kadar bu türlere değinilmiştir.

Tiyatro, Servet-i Fünun döneminin edebi tür olarak en zayıf olduğu türdür. Hem teknik açıdan hem de edebi türlerin henüz tam oturmamasından, tiyatronun kendine has sahnelenme şartlarından çok fazla eser yazılmamıştır. İncelenen lisansüstü tezlerde tiyatro türü hakkında yapılan tek çalışma tiyatroyla ilgili eleştirel makaleler dışında telif tiyatro eserleri de kaleme alan Mehmet Rauf’un tiyatro yazılarına dairdir (Tanrıverdiler, 2018). Tiyatro türünde küçümsenmeyecek sayıda oyun yazan Mehmet Rauf’un 5’i telif ve 10’u adapte olmak üzere 15 oyunu vardır. Çalışma yazarın bu makaleleri ve oyunlarının genel bir incelenmesini içerir.

Tablo 5. Hakkında Lisansüstü Tez Çalışılan Servet-i Fünun Yazarları

Hakkında Çalışılan Yazarlar	f	%
Halit Ziya Uşaklıgil	30	25,21%
Mehmet Rauf	19	15,97%
Tevfik Fikret	19	15,97%
Süleyman Nazif	10	8,40%
Hüseyin Cahit Yalçın	9	7,56%
Cenap Şahabettin	8	6,72%
Ahmet Hikmet	4	3,36%
Ali Ekrem Bolayır	4	3,36%
Ahmet Reşit Rey (H. Nazım)	3	2,52%
İsmail Safa	3	2,52%
Celal Sahir Erozan	2	1,68%
Saffeti Ziya	2	1,68%
Safvet Nezihî	2	1,68%
Süleyman Nesib	2	1,68%
Ahmet Şuayb	1	0,84%
Hüseyin Siret Özsever	1	0,84%
TOPLAM	119	100%

Tablo 5 incelendiğinde hakkında en çok lisansüstü tez çalışılan Servet-i Fünun yazarının Halit Ziya Uşaklıgil olduğu görülecektir. Toplam 119 lisans tezinin dörtte biri Halit Ziya üzerinedir. Hikâyeden denemeye, makaleden romana birçok türde eser veren yazar hakkında çalışılan 30 lisansüstü tezden 26’sı romanları 4’ü hikâyeleri ve hikâyeciliği üzerinedir. Bu tezlerin 29’u yüksek lisans, 1’i doktora tezidir. Özellikle Türk romanı için bir milat kabul edilen Aşk-ı Memnu hem karşılaştırmalı edebiyat anlamında hem de konu, üslup, içerik, tarz olarak akademisyenlerin ilgisini çekmiştir.

Halit Ziya’dan sonra hakkında en çok lisansüstü tez çalışılan dönem yazarlarından biri Mehmet Rauf’tur. Halit Ziya’dan sonra Servet-i Fünun romanının en önemli ismi olan yazar, gerçek edebî varlığını bu dönemde kaleme aldığı öykü, roman ve mensur şiirlerde gösterir (Korkmaz, 2005). Yazar hakkında çalışılan 19 lisansüstü tezden 10’u roman, 4’ü mektup/makale, 2’si hikâye, 1’i şiir

ve 1'i de tiyatro eserleri üzerinedir. Özellikle Servet-i Fünunda tefrika edildikten hemen sonra kitaplaşan *Eylül* romanı akademisyenlerin en çok ilgisini çeken eser olmuştur. Zira Eylül romanı edebiyatımızda psikolojik realizmin başlangıcı sayılmaktadır. Yazar, öykü türünde de eserler vermiştir. Yazdığı ve kişiler kadrosunu romanlarından aldığı 5 piyes de akademisyenlerce dikkate değer görülmüştür.

Tür olarak romanın hakkında en çok lisansüstü tez çalışılan alan olduğunu belirtmiştik. Romandan sonra ise şiir akademisyenlerce en çok çalışılan tür olmuş ve bunun neticesinde de Halit Ziya'dan sonra hakkında en çok lisansüstü tez çalışılan yazar Mehmet Rauf'la birlikte dönemin en etkin isimlerinden olan Tevfik Fikret olmuştur. Şair hakkında 19 lisansüstü tez çalışılmış ve bunların tamamı onun şiirleri üzerine olmuştur. Bu tezlerin 17'si yüksek lisans 2'si doktora tezidir. Tevfik Fikret, gerek biçim olarak gerekse de izlek anlamında dönemi tek başına temsil eden bir şairdir.

Mehmet Kaplan'ın devrinin ikinci derecedeki şairleri arasında saydığı (Kaplan, 1997), Süleyman Nazif, Halit Ziya, Mehmet Rauf ve Tevfik Fikret'ten sonra hakkında en çok lisansüstü tez çalışılan yazardır. Zaten çalışılan tezler de onun şiirleri üzerine değil mektup/makaleleri üzerinedir. Yazar, nesir türünde pek çok esere sahiptir. Aynı zamanda gazetecilik de yapan Süleyman Nazif'in mektup ve makalelerinin çoğunluğu süreli yayınlarda neşredilmiştir. Yazar, Ağustos 1909 – 31 Aralık 1909 dönemindeki yazılarında özellikle eğitim olmak üzere, adalet, dil sorunu, dönemin siyasi ve sosyal meselelerine değinir (Baycan, 2019). Hakkında çalışılan tüm lisansüstü tezler yazarın farklı gazete ve dergilerde yazdığı makale ve mektupların tasnifi ve değerlendirmesini kapsamaktadır. Çalışılan 10 lisansüstü tezden 8'i yüksek lisans, 2'si de doktora tezidir.

Hüseyin Cahit Yalçın da diğer dönem yazarları gibi denemeden romana, makaleden mektuba pek çok türde eser vermiştir. İki romanı, üç hikâye toplamı olan yazar aynı zamanda Fransızcadan pek çok çeviri yapmış, anı ve eleştiri türlerinde de eserler vermiştir. Dönemin önemli gazete ve dergicilerinden olan yazar hakkında çalışılan lisansüstü tezlerin çoğunluğu edebi kişiliği, makale ve mektupları hakkındadır (7). Romanları hakkında 2 çalışma yapılmıştır. Yazarın sürgün hayatı ve sürgün edebiyatına olan tesirleri, siyasi hayatı, fikir adamlığı, gazeteciliği çalışılan tezlerin ana temalarını oluşturur.

Cenap Şahabettin Servet-i Fünun döneminin önemli nesir yazarlarından. Yazar hakkında çalışılan 8 lisansüstü tezin 5'i mektup ve makaleleri, 3'ü de şiirleri üzerinedir. Nesri, nazmından çok öte olmasına rağmen, Cenap Şahabettin, Türk edebiyatında şair kimliği ile ön plana çıkmıştır. Halbuki yazar, Meşrutiyet'in ilanına kadar çoğunlukla şiir yazmış, 1908'den sonra ise neredeyse tamamen nesre yönelmiştir. 1908 öncesi 179, sonrası sadece 30 şiir yayımlayan yazar 1908'e kadar 95 makale bu tarihten sonra ise 903 makale yayımlamıştır (Özbek, 2016).

Tablo 5 incelendiğinde hakkında lisansüstü tez çalışılan dönemin diğer yazarlarının hakkında çok az lisansüstü tez çalışıldığı görülecektir. Ahmet Hikmet (4); Yazarlık serüveni Servet-i Fünun devrinde başlayan Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Servet-i Fünun edebiyatının kurucularından olduğu gibi sonrasında gelişen Milli edebiyat akımının da en önemli fikir adamlarından biridir (Erez, 2013). Şiir, hikâye, makale ve gezi yazıları alanında eser veren yazar hakkında yapılan lisansüstü çalışmaların tamamı Yüksek Lisans tezi olup eserlerinin genel değerlendirmesi, eserlerindeki milli kimlik, yapıtlarının cümle yapısı ve eserlerinde kadın, tezlerin belli başlı konularını oluşturur. Ali Ekrem Bolayır (4); şiir, makale, monografi ve piyes türünde eser veren yazar hakkında çalışılan lisansüstü tezlerin tamamı Yüksek Lisans Tezidir. Dergi ve gazete yazıları, milli kimlik açısından şiirleri, dönem yazarları hakkındaki düşünceleri, şiirlerinin eğitim temaları tezlerin belli başlı konularını oluşturmaktadır. Ahmet Reşit Rey (H. Nazım) (3); şiir, tenkit ve edebiyat teorisi alanında eser veren yazarla ilgili 2000-2005 yılları arasında çalışılan yüksek lisans tezleri onun hayatı ve eserleri üzerinedir. Bir yıl arayla aynı yazar ve konuya dair lisansüstü tez çalışılmış olması dikkat çekicidir. Diğer çalışma ise yazarın *Nazariyât-ı Edebiyyesi* üzerine bir incelemedir. İsmail Safa (3); şiir ve edebi tenkitleriyle ön plana çıkan yazar hakkında çalışılan lisansüstü tezler, Yüksek Lisans kademesindedir. Yazarın hayatı ve eserleri, şiirleri, edebiyat düşünce ve tenkitleri tezlerin belli başlı konularını oluşturur.

Celal Sahir Erozan (2); Türk edebiyatının geçirdiği her değişimi ve yeniliği şahsında yaşamış bir edip olan, şair kimliği ile öne çıkan Celal Sahir Erozan'ın bu hareketli çizgisinin takip edilebileceği bir yönü de dergiciliğidir. Türk dili ve edebiyatına çeşitli yönlerden katkısı olan Erozan'ın edebî yaşamında dergicilik geniş bir yer tutmaktadır. Erozan çeşitli dergilerde çalışmış; yazıları, şiirleri yayımlanmış, birçok derginin de idareciliğini yürütmüştür (Yıldız, 2010). Diğer dönem yazarları ve haklarında çalışılan lisansüstü tez sayıları şu şekildedir; Saffeti Ziya (2), Safvet Nezihî (2) Süleyman Nesib (2), Ahmet Şuayb (1), Hüseyin Siret Özsever (1).

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Edebi alanda önceki dönemlerde başlayan yenilik oluşumlarının Servet-i Fünun döneminde kimlik bulduğu söylenebilir. Özellikle şiir ve roman türlerinde yenilik ve dönüşüm kendini gösterir. Dönemin bir edebi topluluk, zümre olmasında Tevfik Fikret ve Halit Ziya Uşaklıgil'in eserleri, sanat anlayışları, edebi görüşleri etkili olmuştur. Özelinde bu iki yazarın genelinde ise dönemin tüm yazarlarının yabancı dillere hakimiyeti, duygu dünyalarının zenginliği, yetişme tarzları, kendilerinden önce yapılan yenilik ve değişimleri takip etmeleri Servet-i Fünun edebiyatının başarısının temelini oluşturur.

İncelenen lisansüstü tezlerin ağırlıklı olarak Servet-i Fünun roman ve romancıları üzerine olduğu görülmektedir. Bu durum, akademisyenlerin dönemi çoğunlukla Halit Ziya ve Mehmet Rauf üzerinden incelediklerini göstermektedir. Bu iki isim dışında, Hüseyin Cahit, Ahmet Hikmet, Safveti Ziya da dönemin roman türünde eser veren yazarlarıdır. Servet-i Fünun yazarları hakkında çalışılan lisansüstü tezlerin Halit Ziya ve eserleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Dönem yazarlarının en verimli isimlerinden olan yazar, aynı zamanda hikâye, deneme gibi pek çok türde eser vermiş, edebi düşünceleri dönemin şekillenmesinde etkili olmuştur. Türk romanın “babası” yakıştıması yapılan yazarın kent ve kültür romancılığının da öncüsü olduğunu hatırlatmak gerekir. Burada dikkat çeken yazar hakkında çalışılan 30 lisansüstü tezdense sadece birinin Yüksek Lisans Tezi olduğudur. Edebiyatımız için birçok alanda öncü olan bu ismin eserleri daha ayrıntılı ve derinlemesine yapılacak doktora tezleriyle günümüz okur ve akademisyenleriyle buluşturulmalıdır.

Servet-i Fünun romanın Halit Ziya'dan sonra gelen en büyük ismi Mehmet Rauf'tur. Yazar hakkında çalışılan lisansüstü tezlerden 10'u romanları üzerinedir. Kadın konusu yazar hakkında çalışılan lisansüstü tezlerde dikkat çekmektedir. Hatta, 2010'da “Mehmet Rauf Romanlarında Kadın” (Özdemir, 2010), isimli yüksek lisans çalışmasından sekiz yıl sonra yine “Mehmet Rauf'un Eserlerinde Kadın” (Ferhatoğlu, 2018) başlıklı doktora tezinin çalışılması dikkat çekicidir. Yazarın Türk romancılığında önemli bir yeri olan Eylül isimli eseri hakkında konusu ve edebiyatımızdaki yeri hakkında direkt bir inceleme olmamış olması da dikkat çeken bir diğer husustur. Özellikle disiplinlerarası alanlarda bu önemli eser hakkında yapılacak lisansüstü çalışmalar *Eylül*'ün öneminin kavranması ve hatırlanması açısından yerinde olacaktır.

Servet-i Fünun neslinin karakteristik özelliğini gösteren en önemli tür şiirdir denilebilir. Devrin şiiri dönemin yazarlarının birer portresi gibidir. İçekapanık, karamsar, hayalci, doğaya sığınan, yalnızlık ve ölüm duygusu etkisinde ortaya çıkan Servet-i Fünun şiirinin en önemli temsilcisi Tevfik Fikret'tir. Dönemin değerler çatışmasının somut örneklerini şiirlerine yansıtan şair, dönem yazarları içinde hakkında en çok lisansüstü tez çalışılan yazarlardan biridir. Bu anlamda şairin hemen yönüyle, şiirlerinin muhteva ve tekniği, etkilenişleri, dönemine etkisi, şiirdeki radikal değişimin öncüsü olması... incelendiği söylenebilir. Hakkında çalışılan tezlerin tamamı onun şiiri özelinde edebiyatçılığına dairdir.

Servet-i Fünun döneminde, anıdan gezi yazısına, mektuptan makaleye hemen her türde eserler verilmiştir. Mizah türü, dönemin ağır siyasal şartları nedeniyle pek gelişmese de dönemin yazarları kendi ruh hallerinin bir yansıması olarak duygusal karamsarlığı ağır basan öğretici metinler yazmışlardır. Dönemin üzerinde en çok durulan türü eleştiridir. Zira, Servet-i Fünun öncesinde başlayan eski-yeni polemikleri başta olmak üzere henüz kimlik kazanmamış edebi türler üzerinde yapılan yorumlar, tartışmalar tenkit türü alanında dönem edebiyatına zenginlik katmıştır. İncelenen

lisansüstü tezlerde roman ve şiirden sonra hakkında en çok çalışılan tür mektup/makale olmuştur. Tenkit kadar olmasa da makale, eleştiriden hemen sonra dönem yazarlarının eser verdiği edebi türlerdendir. Bu türde yazılan eserler genel anlamda bu dönemin edebiyatı hakkında yapılan bilgilendirmeler ve kendilerine yapılan eleştirilere verdikleri cevapları içermektedir. Eleştiride olduğu gibi makalede de dönem yazarları sistemli ve planlı hareket etmişlerdir. Gezi yazısı da dönemin önemli edebi türlerindedir. Cenap Şahabettin'in öncülük ettiği bu tür, Servet-i Fünun'da Tanzimat'a oranla daha canlı ve liriktir... Makale, mektup alanlarında toplamda 23 lisansüstü tez çalışılmış ve bu tezler üzerinden dönemin nesri hakkında değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

Servet-i Fünun öyküsü, bir nevi dönem romancılarının bir yazım atölyesi niteliğinde olmuştur. Halit Ziya'nın 15, Mehmet Rauf'un 12, Hüseyin Cahit'in 3, Ahmet Hikmet'in 1 eser verdiği öykü türü, Servet-i Fünun döneminde romanın gölgesinde kalmıştır. Tek düze olaylar, mekanlarla klasik bir olay örgüsüne sahip dönem öyküleriyle ilgili toplamda 10 adet lisansüstü tez çalışılmıştır. Bu tezlerden 4'ü Halit Ziya'nın, 2'si Mehmet Rauf'un öyküleri üzerindedir. Diğer tezler Servet-i Fünun dergisindeki tercüme hikâyelerle ilgili çalışılmıştır.

Servet-i Fünun döneminin tiyatro türünde eser veren en dikkate değer ismi Hüseyin Suad'dır. 11'i uyarılama, 11'i özgün olmak üzere 22 oyun yazan yazar hakkında herhangi bir lisansüstü tez çalışılmamış olması dikkat çekicidir. Her ne kadar dönem tiyatrosu Tanzimat tiyatrosunun geçiş dönemi acemiliğinden kurtulamamış olsa da (Yalçın, 2002), Hüseyin Suad'ın eserlerinin incelenmesi bu geçiş dönemi hakkında detaylı bir bilgilendirme ve yol gösterme olacaktır.

Servet-i Fünun dönemi, özellikle şiir ve roman türlerinde belirgin bir ilerlemenin ve bu türde edebi bir kimlik kazanmanın çok önemli bir durağı olmuştur. Dönem sanatçıları Tanzimat'ın ikinci kuşağının edebi zevklerine yakın durmuş pek çok türde eserler vermişlerdir. Tanzimat'taki pragmatist yaklaşımdan edebiyatı estetik bir zemine çekme çabasını taşıyan yazarlar hakkında çalışılan lisansüstü tezler özellikle doktora tezleri anlamında azdır. Dönem ve yazarları hakkında çalışılan lisansüstü tezlerin toplamı 119 iken bunlardan sadece 16'sı doktora tezidir.

Servet-i Fünun yazarları özellikle Fransız sanat akımlarından ve yazarlarından etkilenmişlerdir. Dönem yazar ve eserleri üzerinde çalışılırken Banville, Leconte de Lisle, François Coppe, Heredia, Sully Prudhomme, Arthur Rimbaud, Paul Verlaine, P Valery, Theophile Gautier, Charles Baudelaire, Gustave Flaubert gibi isimlerin dönem yazar ve şairleri üzerindeki etkilerine daha fazla yer verilmesi dönemin zihinsel altyapısının anlam kazanmasında faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akdik, H.M. (2018). "Modern Türk Edebiyatında Tabiat Algısı: Servet-İ Fünun Dönemi (1896-1901)", Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Aybay, H. (2016). "Servet-İ Fünun Dergisinde Tercüme Hikâyeler", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa.

Baş, S. (2010). "Batıya Hayran Bir Neslin Romanı: Servet-İ Fünun Romanı", Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/2 Spring, 313-361.

Baycan, K. (2019). "Süleyman Nazif'in Bütün Eserleri (1 Ağustos 1909 – 31 Aralık 1909)", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Erez, M. (2013). "Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Eserlerinde Batı", İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ferhatoğlu, F. (2018). "Mehmet Rauf'un Eserlerinde Kadın", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Kaplan, M. (1997). Şiir Tahlilleri 1, Dergah Yayınları, İstanbul.

Korkmaz, R. vd. (Edt.). (2013). Yeni Türk Edebiyatı, Grafiker Yayınları, Ankara.

- Özbek, S. (2016). “Nesir Yazarı Olarak Cenap Şahabettin”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Özdemir, B.C. (2010). “Mehmet Rauf Romanlarında Kadın”, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Rauf, M. (H.1313). “Romanlara Dâir: Bizde Hikâye”. Servet-i Fünûn, 344: 86- 90.
- Sazyek, H. ve Sazyek, E. (2008). Yeni Türk Edebiyatında Önsözler, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Şener, Z. (2016). “Servet-İ Fünûn Romanında Karamsarlık”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tanpınar, A. H. (2002). Edebiyat Dersleri, Haz.Abdullah Uçman, YKY., İstanbul.
- Tanrıverdiler, D. (2018). “Mehmet Raufun Tiyatro İle İlgili Makaleleri Ve Tiyatro Eserleri Üzerinde Bir Araştırma”, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yalçın, A. (2002). 2. Meşrutiyette Tiyatro Edebiyatı Tarihi, Akçay Yayınları, Ankara.
- Yıldız, S. (2010). “Celal Sahir Erozan’ın Dergiciliği ve Kitap Dergileri I-VIII Üzerine Bir İnceleme”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas.